

HIZIRLA KIRK SAAT'TE DİNÎ REFERANSLAR

Mehmet Rağıp ETE

Arş. Gör., Mardin Artuklu Üni., Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Özet

Bu çalışma, Sezai Karakoç'un Hızır ile Kırk Saat isimli şiir kitabındaki dinî referansları tespit ve tahlil etmeyi amaçlamaktadır. Hızır ile Kırk Saat, dinî referans ve vurguların yoğun olarak işlendiği şiirlerden oluşmaktadır. Sezai Karakoç, İkinci Yeni akımına mensup şairlerden sayılmasına rağmen, şiirlerinde o dönem işlenen temalara çok az değinmiştir. Karakoç, şiirlerini oluştururken çağdaşları tarafından unutulmuş veya tercih edilmeyen temaları, bilinçli olarak şiirine misafir etmiştir. Bunlar ağırlıklı olarak İslami döneme ait dinî şahsiyetlerin ve bazı mucizevi olayların anlatıldığı temalardır. Karakoç, bununla okuyucusunun zihin ve gönül dünyasında yeni bir gündem oluşturma hedef ve gayretindedir.

Anahtar Kelimeler: Din, diriliş, Hızır, İslam medeniyeti.

Abstract

Religious References in 'Forty Hours with Hızır'

This study aims to detect and analyse the religious references in the poem book called 'Forty Hours With Hızır'. The poem book named 'Forty Hours With Hızır' consists of poems in which religious references and highlights are intensely used. Sezai Karakoç has hardly ever

made use of the themes of that period although he is counted among the members of İkinci Yeni poem movement. While composing his poems, Karakoç has consciously welcomed the themes that are forgotten and not preferred by his contemporaries. These are themes in which religious figures and some miraculous events belonging to Islamic tradition have been told. Sezai Karakoç has aimed and endeavoured to arouse a new agenda in his readers' sentimental and intellectual world.

Keywords: Religion, resurrection, Hızır, Islamic civilization.

Kurte

Referansên Dînî yê di 'Hızırla Kırk Saat' de

Armanca vê nivîsê tesbît û tehlîla referansên dînî yê di dîwana Sezai Karakoç a bi navê Hizirla Kırk Saat de ye. Di Hizirla Kırk Saat de helbestên ku referansên dînî dihewîne pir in. Her çiqas Sezai Karakoç wekî endamê bizava İkinci Yeni bê hesabandin jî di helbestên wî de temayên wê demê pir kêr in. Karakoç di avakirina helbestên xwe de mijarên ku hemdemên wî jî bir kirine an jî tercîh nekirine bi zanebûn kiriye mêvanê helbesta xwe. Ev tema zêdetir şexsiyetên dînî yê dewra îslamî û hin bûyerên mûcizevî ne. Armanca û xeyreta Karakoç ew e ku bi van temayan di cîhana hiş û dil a xwendevanên xwe de rojeveke nû biafirîne.

Bêjeyên Sereke: Dîn, dejîn, Xizir, şaristaniya Îslamê.

الملخص

مع الخضر أربعون ساعة - المعالم الدينية -

تهدف هذه الدراسة الوصول إلى المعالم الدينية الموجودة في كتاب الشعر المسمى ب"مع الخضر أربعون ساعة" لسزاي كاراكوج وتحليلها. كتاب "مع الخضر أربعون ساعة" كتاب يستخدم فيه المعالم الدينية والتركيز عليها بكثافة. رغم أن سزاي كاراكوج شاعر من التيار الثاني الجديد إلا أنه لم يتطرق في أشعاره إلى الموضوعات التي تناقش في ذلك الحين إلا نادراً. عندما كَوّن

كاراكوج أشعاره استضاف في شعره عمدا الموضوعات التي نسبت أو لا ترجح من قبل أقرانه. وهذه الموضوعات تتكوّن غالبا من الشخصيات الدينية والوقائع المعجزة التي تُحكى للعهد الإسلامي. يهدف كاراكوج بهذا الأسلوب إيجاد أجندة جديدة في ذهن قرائه وأفئدتهم.

الكلمات المفتاحية: الدين، الإحياء، الخضر، الحضارة الإسلامية.

Ve kalesinde Hızır Makamı

–Ve her kim Mardin kalesini bir kere görmüşse

Yedi kere görececek demektir–¹

Giriş

Sezai Karakoç, şiir geleneğimizde önemli bir yer teşkil etmektedir. Karakoç, Cumhuriyet Dönemi şiirinin temsilcilerinden sayılmakla beraber, kadim geleneğin temalarını şiire konu etmesiyle çağdaşları arasından sıyrılır. Karakoç'un şiir dili ve formu “modern” olmasına rağmen, işlediği temalar geleneksel şiirden izler taşır. Karakoç, İkinci Yeni'nin temsilcileri arasında zikredilir; ancak şair bununla ilgili düşüncelerini “Ses ve biçim, motifler ve imajlarda, başlangıçta çok yakın olduğum şair arkadaşlardan idrak ve kişilik farkım yüzünden gittikçe ayrılıyorum ve bu farklılık gittikçe daha çok beliriyor” (Karakoç, 2007, s.44) sözleriyle dile getirir. Onu, İkinci Yeni şairlerinden farklı kılan unsurlar şiirlerinde tercih ettiği dile, temalara ve kullanmış olduğu kavramlara bakılarak kolayca fark edilebilir.

Sezai Karakoç, şiirinde belirgin olarak “diriliş” ve “medeniyet” temalarını ele almaktadır. Şair, şiir yazdığı dönem olan 1950'lerin şiir gündemini, bilinçli bir tercih olarak şiirlerinde yoğun olarak işlemekten kaçınır. Karakoç, yaşamı boyunca inandığı değerler doğrultusunda yazmayı ve bu değerlere uygun bir yaşam sürmeyi tercih etmiştir. O, şiir ve düzyazılarında aktüel gündeme pek uymak istemez, aksine kendi gündemini yazdıklarına taşımaya çalışır. Şiirinin muhtevasını gelenekten ve İslami meselelerden seçer. Bu yönüyle zaman zaman eleştirilere de maruz kalır. Karakoç, geleneksel ve İslami dönem temaları seçmesine rağmen, şiirinin dili modern ve günceldir. Bu yönüyle dönemin şiir özelliklerinin farkındadır ve

¹ Gün Doğmadan (2003), İstanbul: Diriliş, s. 672.

yeniliklere açıktır. Denilebilir ki Karakoç, gelenekten beslenen şiirini yeni formlarda sunmaya çalışır.

Diriliş düşüncesi, Sezai Karakoç'un eserlerinin çıkış noktasını ve ana fikrini oluşturur. Şair, şiirini ve düzyazılarını diriliş düşüncesinin emrine vermiştir. "Karakoç'un diriliş düşüncesi, merkezine sorunları ve imkânlarıyla insanı alır" (Su, 2010, s.17). Onun diriliş ideali çeşitlidir. Ruhun dirilişi, İslam'ın dirilişi, insanlığın dirilişi ve medeniyetin dirilişi bunlardan sadece birkaçıdır. Diriliş düşüncesinin temelinde bir yenilenme, canlanma ve aktif sorumluluk alma anlayışı hâkimdir.

Sezai Karakoç şiirinin karakteristik temalarından bir diğeri de "medeniyet"tir. Şiirlerinde ve düşünce yazılarında medeniyet düşüncesini işlerken ideal medeniyet olarak gördüğü İslam Medeniyetine duyduğu özlemi dile getirir. Ona göre günümüzde İslam Medeniyeti'nin içinde bulunduğu kriz ve güçsüzlüğe rağmen, ölmeyecek tek uygarlık İslam Uygarlığı'dır.

Sezai Karakoç, şair olarak kendisini İslam Medeniyeti'nin bir üyesi olarak görür. Şairin aidiyet duygusu Türkiye ile sınırlı değildir. Karakoç, inancı gereği İslam Medeniyeti düşüncesini benimser ve adeta bütün ömrünü bu inancın gerçekleştirilmesine adar. Kadim İslam düşüncesinin köşe taşlarından olan İbnü'l- Arabî'yi, Yûnus Emre'yi ve Mevlânâ'yı kendisine üstad bilir (Baş, 2011, s.91). Onun düşünce yazılarında ve şiirlerinde bu etki hissedilir.

Hızırla Kırk Saat

Sezai Karakoç, Şiirler I adıyla kitaplaşan, 40 bölümden oluşan uzun şiirine, *Hızırla Kırk Saat* adını verir. Şiirlerin bir kısmı, kitap haline getirilmeden evvel dönemin edebiyat dergilerinden biri olan Büyük Doğu'da yayımlanır.

Hızırla Kırk Saat şiirlerinin doğuş hikâyesini Karakoç, hatıralarında şöyle anlatır:

Mayıs haziran aylarında (1967) akşamüzerleri Yenikapı'ya iniyor, deniz kenarındaki kahvelerde Hızırla Kırk Saat'i yazıyordum. Sanki denizle mülakat yapıyordum da şiir bu mülakatın notlarıydı. İki ay içinde aşağı yukarı 40 gün kadar deniz kenarına inip şiiri bölüm bölüm yazdım. Tabii ki ikindiden sonra gidiyor akşam dönüyordum... Her gidişimde net bir saat yazmış olduğumu kabul edersek kitap için kırk saatlik net bir çalışma olmuş demektir. Kitabın ismi de bir nevi bu

oluşumuna uygunluk göstererek Hızır ile Kırk Saat oldu (Karakoç, 1990, s.107-108).

Karakoç, sanki orda her gün Hızır'la buluşup armağan olarak bir bölümle eve döndüğünü söyleyerek bu şiirin yazılışına bir bilinmezlik hüviyeti katar. *Hızır ile Kırk Saat* şiirleri, bazen şairin ağzından, bazen de söz Hızır'a teslim edilerek oluşturulur. Çoğu zaman konuşanın şair mi yoksa Hızır mı olduğu kestirilemez. Gerçek olan şudur ki Sezai Karakoç, şiirini anlatmada Hızır'ı kendine dost ve yardımcı tayin etmiştir. Bu da geleneksel halk inanışındaki Hızır kültürünün darda kalanlara, başı sıkışanlara ve samimiyetle kendini çağırnlara icabet etme özelliğini destekler niteliktedir.

Sezai Karakoç, çocukluğunun geçtiği Maden (Elazığ) ilçesinde henüz üç yaşındayken yarı gerçek yarı düş, cinlerin düğününe şahit olduğunu anlatır. İlk sanat zevkini, sanat algılarını bu düğünden aldığını ifade eder. Turan Karataş, Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç isimli kitabında; "Karakoç'un da sanatın, ama hassaten şiirinin kaynağını bir sırlı âleme, bir bilinmezlik dünyasına bağlaması, sanatı daha başından itibaren metafiziğe kaydırması ilginçtir" (Karataş, 1998, s.206) tespitini yapar.

Hızır ile Kırk Saat'te Dinî Referanslar

Sezai Karakoç, *Hızır ile Kırk Saat* şiirlerinde güncel temalara bilinçli bir tavır olarak yer vermez. Bunun yerine Batılılaşmayla beraber dışlanan, görmezden gelinen, kadim İslam Medeniyeti ve kültürüne ait temaları tercih etmiştir. Bu bilinçli tercihle Karakoç'un şiirine Peygamber kıssaları, mucizeler, Hızır, Hicret ve Miraç gibi İslami döneme ait kavramlar girmiştir. Karakoç, yüzyıllar öncesine ait bu temaları çağdaş bir şiir diliyle işlemeyi denemiştir.

Sezai Karakoç'un *Hızır ile Kırk Saat* kitabında şiirine malzeme ettiği ve çoğunlukla İslami dönem özellikleri taşıyan dinî temalardan bazıları şunlardır:

1. Hızır

Hızır, Sezai Karakoç şiirinin açar (anahtar) sözcüklerinden biridir. Hızır, ayrıntılı bir şekilde *Hızır ile Kırk Saat* kitabının yedinci bölümünde tasvir edilir.

Hızır, halk arasında darda kalanın yardımına koşan, sonsuz ilim sahibi, peygamberlere ve evliyalara yoldaşlık eden gizemli bir kişi olarak bilinir. Bir diğer halk inanışına göre Hızır, peygamber veya

validir. Hızır'ın, İlyas Peygamberin lakabı olduğu söylentisi de vardır. Hızır'ın ab-ı hayat (ölümsüzlük suyu) içtiği varsayılır. Hızır'ın halen yaşadığına inanılır (Çelebi, 1998, s.410).

Kur'ân-ı Kerim'de Kehf Suresi'nde, Hızır ile Hz. Musa kıssası şu şekilde anlatılır:

Hızır, Hz. Musa, genç adamına iki denizin birleştiği yere ulaşmaya karar verdiğini söyler, bunun üzerine beraberce yola çıkarlar. İki denizin birleştiği yere varınca yanlarına aldıkları kurutulmuş balığı bir kenarda unuturlar, balık da canlanarak denize atlar. Bir müddet sonra Hz. Musa, genç adamına azığı getirmesini söyler; fakat genç adam olup biteni hatırlayarak daha önce bunu Hz. Musa'ya bildirmeyi unuttuğu için üzüntüsünü dile getirir. Bunun üzerine Hz. Musa, aradıkları yerin orası olduğunu söyler ve geriye dönerler. Burada kendisine Allah tarafından "rahmet ve ilim" verilmiş olan salih bir kul ile karşılaşır. Hz. Musa, sahip olduğu ilimden kendisine de öğretmesi için onunla arkadaş olmak istediğini söyler. Kur'ân'ın adını bildirmediği bu kişi, iç yüzüne vâkıf olamayacağı olaylar sebebiyle bu beraberliğe sabredemeyeceğini belirtse de Musa'nın ısrarı üzerine, meydana gelen olaylar hakkında açıklama yapmadıkça kendisine soru sormaması şartıyla teklifi kabul eder. Musa'nın bu şarta uyacağına dair söz vermesi üzerine yolculuğa başlarlar. Bu zat önce bindikleri gemiyi deler, arkasından bir çocuğu öldürür, daha sonra da uğradıkları bir kasabanın halkı kendilerini misafir etmediği halde, orada yıkılmak üzere olan bir duvarı düzeltir. Bu üç olayın her birinde Hz. Musa arkadaşına davranışının sebebini sorar; arkadaşı da, "Ben sana benimle beraber olmaya sabredemezsin demedim mi?" diye uyarıda bulunur. Hz. Musa, özür dileyip yolculuğa devam etmelerini ister. Salih kul, birinci ve ikinci olaylardan sonra Hz. Musa'nın ricasını kabul ederse de üçüncü olayda ayrılma vaktinin geldiğini söyler; bu arada söz konusu hadiselerle ilgili olarak davranışlarının sebeplerini de anlatır ve bunları Allah'ın emriyle yaptığını söyler (Çelebi, 1998, s.406).

Bindikleri kayık, yoksul insanların kayığıdır. İleride sağlam kayıklara el koyan bir hükümdar vardır. Kayığı fakirlerin elinden alması diye delmiştir. Öldürdüğü çocuğun anne ve babası mümin kimselerdir. Çocuk büyüyünce onlara zulüm edecek ve onları azgınlığa sürükleyecektir. Bu yüzden çocuğu öldürmüştür. Onardığı duvarın altında bir hazine gizlidir. Hazinenin sahibi henüz çocuk olan iki yetimdir. Ergenliğe ulaşacakları zaman hazineyi bulmaları faydalarına olacaktır. Duvarı bu yüzden örmüştür. Bu davranışlarının hiçbirini de kendiliğinden yapmamış, kendisine emredileni yerine

getirmiştir (Kehf 18/ 79-82). Böylece Hızır ile Hz. Musa'nın yolları ayrılır.

Kur'ân'da, Kehf Sûresi'nde yer alan Hz. Musa ile Hızır kıssasının tasavvufta iki önemli çıkarımı vardır. Bunlardan ilki, kendine bir mürşid (kılavuz) bulma gerekliliğidir. İkincisi ise İlm-i ledün'e -çalışarak elde edilemeyen ancak Allah tarafından verilen ilme- göndermeler yapmasıdır (Baş, 2011, s.91).

Hızır ismi, Kur'ân-ı Kerim'de zikredilmez. Kehf Sûresi'nde Hızır'dan “kullarımızdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet (vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik” (Kehf 18/ 65) şeklinde bahsedilir. Ayetten de anlaşılacağı üzere eğer Hz. Musa'ya yol arkadaşlığı ve rehberlik eden kişinin Hızır olduğu varsayılacak olursa Hızır'ın peygamber olduğu da kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Karakoç, bu kıssayı Hızır'ın ağzından şöyle aktarır:

Öğretmeseydim duvarını devirerek yoksulu kurtarmayı

Çıkartabilir miydi Musa

Mısır'dan İsrail'i

Delmeseydim bir yoksulun övüncü kayığını

Geçirebilir miydi Musa

Kızıldeniz'den İsrail'i

Bir vuruşta on pınar

Çıkartabilir miydi çakmak kayalarından

Öldürmeseydim hiç acımadan

Gözünün önünde o çocuğu

Bütün suçsuz çocukların katili

Firavun'u boğar mıydı daha yeni kurumuş bir deniz ²(s. 203-204).

Ali Haydar Haksal'a göre Kur'ân-ı Kerimde geçen Hz. Musa ile Hızır kıssasından alınması gereken temel ders “diriliş”tir. Hızır, bir çocuğu öldürürken, aynı zamanda başka bir şeyi de diriltiyordu. Çocuğu öldürürken zulmü öldürmüş oluyordu çünkü çocuk

² Çalışmamızdaki dize alıntılarında; Gün Doğmadan (2003) İstanbul baskısı esas alınmıştır.

büyüdüğünde zalim olacaktı. Yıkılmakta olan duvarı düzeltirken gelecekteki bir devletin temelini atıyordu. Gemiye delmesi, o sırada küçük çocukların hakkını korumak içindi. Dolayısıyla Hızır'ın her adımında diriliş vardır (Haksal, 2007, s.90). Sezai Karakoç da bir zamanlar halkın hafızasında güçlü bir şekilde yer tutan ama modern zamanlarda unutulmaya yüz tutmuş olan Hızır'ı şiiriyle adeta "diriltmek"tedir.

Sezai Karakoç'un şiirinde Hızır'ı kendisine yoldaş ve yardımcı bellemesi tesadüf değildir. Şairin Hızır'ı ilm-i ledün'e vâkıf olması, renkli, gizemli bir kişiliğe sahip olması ve en önemlisi de halk tarafından hüsn-i kabul ile karşılanmasından dolayı tercih ettiği söylenebilir.

Şair, *Hızır'la Kırk Saat* şiirlerinin 7. kısmında Hızır'ın ağzından konuşarak iki çocuğun kendi aralarında konuştuklarını ve kendisinin (Hızır'ın) özelliklerini tasvir ettiklerini aktarır:

Yaşı hep altmış üç

Yüzü yeni gelmiş bir vahiy gibi

Gözlerinin önünde hep Rahman süresi canlanır (s. 163).

Bu dizelerden hareketle Hızır'ın Hz. Muhammed'in vefat yaşı olan altmış üç yaşında olduğu ve yaşının hiç değişmediği, şair tarafından çocuklara söylenilmektedir. Hızır'ın ölümsüz olduğu inancıyla yaşının değişmediği, hep altmış üç olarak kaldığı inancı birbirini destekler niteliktedir.

Kalbi hep Yasin okur

Kulağında ilk ayetlerin depremi

Ben Hızır'ı gördüm kardeşim (s. 183).

Yasin, Kur'ân'ın kalbi olarak tanımlanan suredir. Şair, Hızır'ın kalbinin hep Yasin okuduğunu söyleyerek bu görüşe telmihte bulunur.

Tasavvufta, Hızır'ın görevleri arasında yola çıkanlara kılavuzluk, mürşitlik etme, velayet mertebesine erdirme, tasavvufun sırlarını öğretme, gerçeklerin meydana çıkarılmasına yardımcı olma ve felaketli, güç durumlarda imdada yetişme sayılabilir (Ocak, 2006, s.95).

Halk inancında Hızır'ın görevlerinden sayılan evliyalara ve peygamberlere yoldaşlık etmesi, Hızır'la Kırk Saat şiirlerinde aşağıdaki dizelerle dile getirilir:

Nuh'un bir işçisiydim

Günlüğümü biriktirirdim tahta aralarında (s. 201).

...

Ben İbrahim'in sır katibi

Yakub'un dedektifi

Yusuf'un hapishane arkadaşı

Düş yorumu öğretmeni

Ama görmedim yavuz bir öğrenci

Aydın kılıçların şalesi

Musa gibi (s. 203).

Hızır'ın darda kalanlara yardıma yetişmesi, halk arasında yaygın inanışlardan biridir. Aşağıda bu görevini aksattığı için suçluluk duyan Hızır'ın pişmanlık dizeleri yer almaktadır.

Ben Hızır... gün... falan saatta... yerde

Suçlu bendim geç kalmıştım (s. 181).

Hızır'ın bu suçluluktan kendine biçtiği ceza da,

Kendimi iki yüz yıl insanoğluna görünmemeğe mahkum ettim (s. 181) olur.

İlm-i ledün'e sahip olması ve peygamberleri yetiştiren öğretici kimliği Hızır'ın ağzından şöyle ifade bulur:

Şuayb'ın görünmeyeni benim

Ben öğrettim Musa'ya eşyanın ötesini (s. 190).

Halk inanışına göre Hızır ve İlyas senede bir gün buluşur. Bu tarih 6 Mayıs, yani kışın bittiği, tabiatın canlandığı ve yeşillere büründüğü tarihtir. Halk arasında Hıdrellez Günü olarak kutlanan bu gün, baharın müjdecisi olarak kabul edilir ve bu gün anısına şenlikler düzenlenir (Artun, 2008, s.120).

İlyas'la buluştuk mu buluştuk da

En yumuşak durumundaydı kabuğuyla yumurta...

İlyas dedim

Ey en yumuşak isimli kardeşim (s. 198).

2. Miraç

Hız. Muhammed'in Miraç'a çıkma mucizesi *Hızır ile Kırk Saat* kitabında, 32. bölümde işlenmektedir. Şiir, destansı bir anlatımla dile gelmektedir. Şair, şiirine Mekke sokaklarının sessizliğiyle başlar ve aşağıdaki dizeleri şiirinde nakarat olarak kullanır.

Yaklaşır kıyameti

Uzaklaşır kıyameti

Bu gece göğe çıkma mucizesi

Miraç gecesi (s. 260).

Karakoç, şiirinin beş ayrı bölümünde bu nakarata yer verir. Söz konusu nakaratın beş kez tekrar edilmesi tesadüf değildir. Miraç temasını işleyen bu şiirde nakaratın beş kez kullanılması, beş vakit namazın Miraç gecesinde farz kılınmasıyla alakalıdır.

Bu kutlu yolculukta Hz. Muhammed'e eşlik eden peygamberlerin isimleri, Hızır tarafından tek tek zikredilir. Adı zikredilen peygamberler en çok bilinen yönleriyle tasvir edilir. İbrahim atıldığı ateşle, Yusuf kardeşi Bünyamin'le, Süleyman incitmekten çekindiği karıncayla, Davut gür sesiyle, Eyyub iyileşen yaralarıyla ön plana çıkarılır. Karakoç, şiirinde lirizmi hedeflediği kadar, didaktik olma kaygısı da gütmektedir:

Musa da gelmişti

Mermer levhalar dikilmişti

İbrahim de gelmişti

Çevresi ateş bir çemberdi

...

Yusuf da gelmişti

Sağ yanında Bünyamin'di

Süleyman da gelmişti

Gelişini kadim bir karınca bildirmişti

Davud da gelmişti

Yankılanmıştı

Gür bir demir sesiyle

Mescid-i Aksa'da

Ayak sesi

Eyyub da gelmişti

Kudüs iyileşmişti (s. 262).

Hz. Muhammed'in gökler katında, yeryüzüne gönderilmiş tüm peygamberlerin ve meleklerin önünde imam olarak kıldırıldığı namaz, Hızır anlatımıyla şöyle gerçekleştirilir:

Peygamber imamdı

Kıldılar namaz

Melekler ve peygamberlerle

Miraç gecesi (s. 262).

Cebrail'in bu yolculukta Hz. Muhammed'e eşlik etmesi ve peygamberimizin Burak'a binerek yol alması,

Burak aldı ve gitti peygamberi

Yıldırım çeken bir paratoner gibi

Bu yürüyüş titretiyordu Cebrail'i (s. 263) sözleriyle dile gelir.

Karakoç, şiirinde geleneksel temaları kullanırken, bunu modern formlarla desteklemeye çalışır. Örneğin Miraç'ın resmedildiği bu şiirde, modern bir sözcük olan "paratoner" imgesine başvurulur. Şair böylelikle Miraç temasını eskiden olup bitmiş bir olay olmaktan çıkarıp günümüz insanının zihninde yeniden canlandırmaya çalışır. Böylelikle Miraç mucizesi, adeta yeniden dirilmiş, ihya edilmiş olur.

Göge çıkma yolculuğunda önce Burak'ın sonra da Cebrail'in Hz. Muhammed'e veda etmesi ve bu yolculuğu sonuna kadar götürememeleri şu dizelerle ifade edilir:

Burak yağdan çekilen kıl gibi çekildi

Cebrail bir iki adım daha attı sonra geri çekildi

Bir iki yanıkla atlatmıştı bu direnişi (s. 263).

Hz. Muhammed'in yolculuğuna devam etmesi ve bu meşakkatli yolculuğun zaferle sona ermesi, şairin anlatımıyla şöyle dile gelir:

Peygamber ancak Refref'le geçti

Ateşi yardı yatıştırdı kabaran suları

Zırh yaptı sureleri

Her biri altında inci taneleri

Terdi

Zaferdi bu

Zaferdi (s. 263).

Sevgi peygamberi Hz. Muhammed'in bu zorlu yolculuktaki korunaklı zırhı,

Yalnız aşkı sevgiydi onun pelerini (s. 264) dizeleriyle açığa kavuşturulur.

Hz. Muhammed'in Miraç'a çıkmasının hikmeti ve en güzel ödülü aşağıdaki dizelerde dile gelir.

Sonra gördü ve bildi Görüneni

Görünmeyen görüneni (s. 264).

Miraç dönüşü, Hz. Muhammed insanlara beş vakit namazı müjdeler. Namaz sayesinde insanlar istedikleri vakit Miraç'a çıkıp Rableriyle görüşebileceklerdir. Karakoç, peygamberin Miraç'a çıkmasının en büyük delilin miraç dönüşünde Müslümanlara beş vakit namazın farz kılınması olduğunu dile getirir.

Ve dağıtın dostlara

Gök armağanı

Namazı

Beş kere

Günlük bir miraç gibi

Ki gidip geldiğine

En büyük bir şahitti (s. 265).

3. Hz. Musa ile Firavun Kıssası

Hz. Musa ile Firavun kıssası Kur'ân-ı Kerim'in zikrettiği kıssalardan biridir. Bu kıssa *Hızırla Kırk Saat* kitabının 28. şiirinde anlatılır.

Sezai Karakoç şiirleri, edebî ve sanat zevki yüksek olmalarının yanı sıra, faydalı dinî bilgiler sunmakla da görevlendirilmiş gibidir. Kur'ân-ı Kerim'de geçen Hz. Musa ile Firavun kıssası, Sezai Karakoç tarafından şiirde ayrıntılı bir şekilde işlenir. Karakoç, bununla

okuyucu kitlesini hem haberdar etmek hem de etkilemek niyetindedir. Münire Kevser Baş, şair Karakoç'un tavrını şöyle yorumlar:

Karakoç'un bu tavrı İslam medeniyeti şairlerinden gelen köklerle yakından ilgilidir. Geleneksel literatürümüze hakim olan tarz budur aslında. Naima Tarihi'nden tutun da Şuara Tezkireleri, menkıbeler ve hatta Mevlana'nın Mesnevi'sine kadar birçok eser ve tür didaktik kaygıyla yazılmakla beraber edebi üslubu da beraberlerinde taşımaktadırlar; çünkü divan şairleri de dahil olmak üzere bu medeniyetin ürünleri insana hitap ettiğini ve faydalı olanı önermekle görevli olduğu duygusunu hiçbir zaman göz ardı etmemiştir (Baş, 2011, s.12).

Aşağıdaki dizelerde Hz. Musa'nın Firavun'a karşı gerçekleştirdiği üç mucize ayrıntılı bir şekilde işlenmektedir. Bu mucizelerin ilki, Kızıldeniz'in yarılıp Hz. Musa ve arkadaşlarına yol vermesi mucizesidir:

Vakit bir büyü vakti

Bir büyüün öbür büyüden ayrılma vakti

Denizi bir koşuda ata çevirme işlemi (s. 237).

İkincisi, Hz. Musa'nın koynundan çıkardığı elin bembeyaz olması; ışık, nur saçması (Yed-i Beyza) mucizesidir:

Beyaz elin koyundan çıkma vakti (s. 237).

Üçüncü ve son mucize olarak da Hz. Musa'nın attığı asanın yılanı dönüşmesi ve Musa'nın, Firavun'un büyücülerini yenmesi mucizesidir:

Ölü ağacın yılanı dönme vakti

Yılan kutsal bir ödev yüklendiği saat

Ki yılan böylece eski bir günahını ödeyecekti (s. 237) dizeleriyle tasvir edilir.

Yukarıdaki dizelerde yılan, şeytanı sembolize etmektedir. Zira bazı rivayetlerde şeytanın yılan suretine bürünerek insanı kandırdığı söylenir. Yılanın "eski bir günahı" da Adem ile Havva'yı cennetten kovdurmasıdır. Sezai Karakoç'un asanın yılanı dönüşmesini, yılanın eskiden işlemiş olduğu bir günahın kefareti olarak betimlemesi ve yılanın bu sayede tövbe ettiğini bildirmesi, lirizm dolu, şairane bir söyleyiştir.

Aşağıdaki dizelerde Hz. Musa İsrailoğulları'nı, Firavun ise Mısır halkını temsil etmektedir. Hz. Musa'nın nurlu eli (Yed-i Beyza) sayesinde bu karşılaşmadan galip ayrılması söz konusudur. Şair Karakoç, *Hızır ile Kırk Saat* şiirlerinde başvurduğu kapalı anlatımlara, imge kullanımına bu şiirde de "kurumuş da olsa ağaçta bir can vardı" ve "ağaç cıvayı yendi" söyleyişleri ile devam etmektedir.

Musa 'yla büyücüler karşı karşıya geldi

İsrail ve Mısır karşı karşıya geldi

Kızıldeniz bir ceylan derisi gibi gerildi

Kurumuş da olsa ağaçta bir can vardı ki

O canı canlandırmayı

Musa'nın eli bildi

Ve ağaç cıvayı yendi

İnanç yendi bilgiyi (s. 239).

Şair Karakoç, Hz. Musa'nın sahip olduğu imanı sayesinde Firavun'un bilgili sihirbazlarını, büyücülerini yendiğini "inanç yendi bilgiyi" sözleriyle dile getirmektedir.

4. Hicret

İslami dönemde geçen Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye zorunlu göçünü anlatan Hicret temalı şiir, *Hızır ile Kırk Saat* kitabının 36. bölümünde yer almaktadır. Sezai Karakoç, yeni formlarla kurguladığı şiirinde İslami dönem olaylarını hikâyeleştirerek anlatmaya devam etmektedir.

Hz. Muhammed'in bir gece yarısı, sahabesi Ebubekir'le Mekke'den Medine'ye doğru göçleri,

Ayet ayet sure sure yürüdüler

Mekke'den Medine'ye erdiler (s. 282) dizeleriyle dile gelmektedir.

Örümceğin normalde uzun zaman alacak ağını, mucizevi bir şekilde mağaranın ağzına hemencecik kurması ve güvercinin de aynı hızla mağara önüne yumurta dolu yuvasını kurmasının anlatıldığı dizeler şöyledir:

Gün oldu Mağaraya girdiler

Örümcek ağını pekiştirdi bir gecede bin yıllık

Güvercin bir kerede bıraktı sıcak yumurta (s. 282).

Peygamberin bir gece yarısı Mekke'yi gizlice terk etmesi ve ardından, yatağında Hz. Ali'yi bırakması aşağıdaki dizelerle resmedilir. Hz. Ali, korkusuz bir şekilde ölmeyi göze alarak peygamberin yatağında yatmaktadır:

Yatansa Ali 'ydi Peygamberin yatağında

Ölümü komşu gibi konuklayan kutlu döşekte (s. 282).

Hızır, Muhammed ile birlikte gizlice kaçan Hz. Ebubekir, saklandıkları mağarada bir delik olduğunu görür ve uyuyan peygamberi gelebilecek tehlikelerden korumak için ayağıyla deliği kapatır. Deliğe sıkışan yılan Hz. Ebubekir'i ayağından ısırır. Acıya dayanamayan Ebubekir'in gözyaşları, peygamberin yanağını ıslatır. Peygamber uyanır ve Ebubekir'i yılanın soktuğunu öğrenir. Bunun üzerine şifalı tükürüğünü yılanın ısırıldığı yere sürer ve yara hemen iyileşir.

Peygamberin bu mucizesi şair Karakoç'un dilinden şöyle yankı bulur:

Ateşe dayandığı gibi İbrahim

Sabretti yılan zehirine Ebubekir

Yılan zehiri kamış şekeri gibi geldi ona (s. 282).

Hızır, Muhammed ve yol arkadaşı olan Ebubekir'in, tehlikeli bir yolculuktan sonra hedefledikleri Medine'ye varmaları ve Medine halkının kadını, erkeği, yaşlısı, genci, dam üstlerinde gelenleri coşkulu bir şekilde karşılamaları,

Ve karşıladılar onları

Yollarda

Kent sokaklarında

Anıt gibi erkekler

Damlarda ufku giyinmiş kadınlar

Gök çiğinin tüveyçleri çocuklar (s. 284) dizeleriyle anlam bulur.

Medine halkının peygamberi görünce bir ağızdan söylediği ve günümüzde bile çoğu kişinin dilinde, kulağında olan Arapça ilahi, Sezai Karakoç'un tercümesi ve dillendirmesi ile şu şekildedir:

Yeni bir yürüyüşün

*Yer sarsan gök titreten
Yürek yumuşatan bir yürüyüşün marşıyla
“Bir gün doğdu üstümüze ay doğdu
Ufuktan
Yükselen hep parlayan”* (s. 284).

5. Kur’ân- ı Kerim

Sezai Karakoç’un Kur’ân-ı Kerim’e atıfta bulunduğu şiir, *Hızırla Kırk Saat* kitabının birinci bölümünde yer alan ilk şiirdir. Karakoç, anlatımını Hızır’ın ağzından yaptığı bu şiir dizelerinde bir şehirden geçtiğini söyler ve şehir insanları hakkında gözlemlerini şöyle dile getirir:

*Her evde kutsal kitaplar asılıydı
Okuyan kimseyi görmedim
Okusa da anlayanı görmedim* (s. 175).

Yukarıdaki dizelerde şair tarafından günümüz insanlarına yönelik bir eleştiri, bir sitem söz konusudur. Şair, kutsal kitabın her evde “asılı” bulunduğunu ironik bir dille ifade ederek bu kitabın ne yazık ki okunmadığını, okunsa bile anlayana bir kimse görmediğini söyler.

Sezai Karakoç, Kur’ân-ı Kerim’de geçen ayet ve sureler ile ilgili,

*Her ayet bir ülkeye bedel bir erdir
Her sure cihana bedeldir* (s. 280) güzellmelerini yapar.

Şair, kutsal kitabımız olan Kur’ân-ı Kerim’in yeryüzünde bulunan tüm varlığın kullanma kılavuzu olmasına vurgu yapar. Kur’ân-ı Kerim’in insanlığın yegâne kurtuluş reçetesi olduğunu şu dizeyle ifade eder:

Kur’an’dı tek avunuş tek umut tek düşünce (s. 278).

6. Mahşer Günü: Diriliş

Mahşer gününün tema olarak işlendiği şiir, *Hızırla Kırk Saat* şiir kitabının son bölümü olan 40. bölümde yer alır. Sezai Karakoç, Hızır’la olan kırk saatlik buluşmasını bu dizelerle sonlandırır.

Duygulardaki orijinallik, sunuştaki orijinallikle buluştuğunda anlam kazanır. Aksi takdirde sunuştaki sıradanlık, orijinal duyguların

sıradanlaşmasına neden olur (Çetişli, 2006, s.47). Sezai Karakoç, mahşer anını kendisine has bir üslup ve anlatımla ele alır. Bu yönüyle anlatımı, tasvirleri özgündür. Sezai Karakoç, Hızır ile Kırk Saat şiirlerinde söylenmemiş olanı söyleme, mevcut bakış açılarından farklı bakma ve ezber bozma gayretindedir.

Mahşer günü, birçok kişinin nazarında korkulacak, ürperilecek bir gündür. Birçok dinî kaynakta, bu günde meydana gelecek korkunç doğa olaylarından ve korkutucu tasvirlerden söz edilir. Mahşer algısı, Sezai Karakoç'ta ise oldukça farklıdır. Şair, "mahşer"i hayat görüşü olarak benimsediği "diriliş" in nihayet başlayacağı gün olarak görür. Şaire göre mahşer, yok olmanın günü değil, diriliş' in ve ölüm ötesinin başlayacağı gündür. Ölüm, bir yüzüyle doğumdur. Karakoç, mahşer günüyle ölümlü ve ölüm ötesiyle barışıktır (Baş, 2011, s.49-52).

Geldi derleniş günü

Derleniş toparlanış vakti (s. 293).

Karakoç, mahşer tasvirleri yapmaya devam etmektedir. Şair, mahşerin Kur'ân'ın peygamberimize nazil olmaya başladığı gece olan Kadir Gecesi'nde olacağına inanır. Müslümanların hafızalarında yer eden korkunç mahşer sahnelerinin aksine Karakoç'un mahşeri, son derece yumuşak ve huzur vericidir. Zira Karakoç'a göre mahşer, felaket dolu doğa olaylarının sonucu olarak değil, yumuşak ve oldukça hafif bir yağmur eşliğinde gerçekleşecektir.

Bir kadir günü ve gecesi

Kur'an iniyor dağlardan tepelerden

Yağmur onun yedeğinde (s. 293).

Mahşer temasının işlendiği şiirde, Karakoç okuyucuyu şaşırtmaya devam etmektedir. Mahşer sahnelerinin anlatıldığı dinî kaynaklarda, mahşer anında herkesin ne yapacağını şaşıracağı, büyük bir panik ve telaş durumunun hâkim olacağı aktarılmaktadır; oysa Karakoç'un mahşer saatinde, herkesin sakin ve sağduyulu olduğu, barışın ve çalışkanlığın hâkim olduğu tasvirler yer almaktadır. Karakoç'un mahşer saatine insanlar ve hayvanlar hazırlıksız yakalanmamışlardır. Tam tersine bu anın geleceğini önceden bildiklerinden, bu anın hazırlığını çok evvelden yapmışlardır:

Bir vahiy uğultusu arılarda

Karıncaalarda hikmet suskunluğu

Barışı ve çalışkanlığı sağduyunun

Derleniş toparlanış diriliş saati

Geldi (s. 294).

Karakoç muhayyilesinde, mahşer gününde hesaba çekilmekten korkmayan, aksine bir an önce dirilip sonsuzluğa kavuşmak isteyen, çalışkan ve hikmet sahibi insanlar tasavvur eder.

Sonuç

Hızır ile Kırk Saat şiirleri, Karakoç'un da ifade ettiği gibi özel bir ruh haliyle oluşturulmuş şiirlerdir. Şair, kırk gün boyunca akşamüstleri deniz kenarına inip bu şiirleri büyük bir özveriyle yazmıştır. Bu şiirler şairde meydana gelen esrik, metafizik ruh halinin bir semeresi sayılabilir. Böylesine özel bir ruh haliyle oluşturulan şiirlerde İslami döneme ait olayların, şahısların, peygamberlerin, mucizelerin kısaca dinî referansların yoğunlukta olması anlaşılabilir bir durumdur.

Sezai Karakoç'un bu manevi yolculuğa çıkarken yanına Hızır'ı alması tesadüf değil, aksine bilinçli bir tercihtir. Hızır ile Kırk Saat şiirlerinde, şair bazen kendi ağzından ama çoğunlukla Hızır'ın dilinden olan biteni anlatır. Şair, Hızır'ın kanatlarıyla Asr-ı Saadet'e, peygamberler tarihine, Miraç'a, kıyamet gününe seyrüseferler yapar. Karakoç, halk inancına da paralel olarak Hızır'ı kendine bir yoldaş ve kılavuz olarak şiirinde kurgular. Hızır sayesinde olunmayacak yerlerde olur, girilmeyecek yerlere rahatlıkla girer, bilinmeyecek olan bilgileri kolaylıkla bilir. Hızır imgesi, Sezai Karakoç'un şiir dünyasına büyük bir zenginlik ve rahat hareket etme olanağı katar. Bu da Hızır ile Kırk Saat şiirlerinin zaman ve mekân sınırlarının bir hayli genişlemesine katkıda bulunur.

İslam Medeniyetine ait geleneksel temalar, Hızır ile Kırk Saat şiirlerinde son derece modern bir dil ve formla okuyucuya sunulmuştur. Şair Karakoç, kendini ait hissettiği İslam Medeniyetinin manevi, metafizik damarını; modern zamana, şiire ve okuyucuya anakronik bir durum oluşturmadan, başarıyla aktarmıştır.

Kaynakça

- Artun, E. (2008). *Halk kültürü araştırmaları*. İstanbul: Kitabevi.
Baş, M. K. (2011). *Sezai Karakoç şiirinde metafizik vurgu*. İstanbul: İnsan.
Çelebi, İ. (1998). *Hızır, Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. (cilt 17) 406- 412.

- Çetişli, İ. (2006). *Metin tahlillerine giriş/1 şiir*. Ankara: Akçağ.
- Haksal, A. H. (2007). *Sezai Karakoç eleğim sağmalarda gökantı*. İstanbul: İnsan.
- Karakoç, S. (1990). *Hatıralar*. İstanbul: Diriliş Dergisi. 107-114.
- Karakoç, S. (2003). *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş.
- Karakoç, S. (2007). *Edebiyat yazıları II*. İstanbul: Diriliş.
- Karaman, H. vd. (2009). *Kur'ân-ı Kerim ve açıklamalı meali*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. 299-301.
- Karataş, T. (1998). *Doğu'nun yedinci oğlu Sezai Karakoç*. İstanbul: Kaknüs.
- Ocak, A. Y. (2006). *Hızır İlyas kültü*. İstanbul: Kabalcı.
- Su, H. (2010). Bir tecdit olarak diriliş düşüncesi, *Sezai Karakoç Özel Sayısı*. İstanbul: Hece. 9-23.

